

HIGIENOS INSTITUTO PROFESINĖS IR APLINKOS CENTRO APLINKOS SVEIKATOS SKYRIAUS BENDRADARBIAVIMO SU PASAULIO SVEIKATOS ORGANIZACIJA

ATASKAITA

2025 M.

Atstovaujama vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2023 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. V-1032 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. V-736 „Dėl bendradarbiavimo su Pasaulio sveikatos organizacija tvarkos aprašo ir atstovų, atsakingų už bendradarbiavimą su Pasaulio sveikatos organizacija, sąrašo patvirtinimo, pakeitimo“. Profesinės ir aplinkos sveikatos centro (toliau – PASC) atstovai vykdė „Sveikata ir aplinka“ srities nacionalinio techninio kontaktinio ir specialiųjų darbo sričių kontaktinių asmenų funkcijas ir dalyvavo susitikimuose.

- Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) Europos aplinkos ir sveikatos darbo grupė (angl. *Environmental Health Task Force*, toliau – EHTF) – PASC Aplinkos sveikatos skyriaus vyriausioji specialistė Mintarė Jurgilaitė;
- PSO Klimato kaitos ir sveikatos darbo grupė (ang. *Health in Climate Change*, toliau – HIC) – PASC Aplinkos sveikatos skyriaus vyriausioji specialistė Mintarė Jurgilaitė;
- Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos ir Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono biuro Europos programos „Transportas, sveikata ir aplinka“ darbo grupė (angl. *Transport, Health and Environment Pan-European Programme*, toliau – THE PEP) – PASC Aplinkos sveikatos skyriaus patarėja Olita Kriukovienė;
- PSO Vandens ir sveikatos protokolo darbo grupė – PASC Aplinkos sveikatos skyriaus vyriausioji specialistė Natalja Šliachtich.

Įvykusių susitikimų skaičius, kuriuose dalyvavo HI atstovai

HI atstovai dalyvavo 9 susitikimuose.

Data	Specialioji sritis	Renginys	Vieta	HI atstovas
2025-06-17	EHTF	15-asis EHTF susitikimas	Nuotolinis	M. Jurgilaitė
2025-12-10	EHTF	15-asis EHTF biuro susitikimas	Nuotolinis	M. Jurgilaitė

2025-02-28	THE PEP partnerystė „Vaikams ir jaunimui draugiškas judumas”	8-asis susitikimas	Nuotolinis	O. Kriukovienė
2025-05-16		9-asis susitikimas	Nuotolinis	O. Kriukovienė
2025-11-28		10-asis susitikimas	Nuotolinis	O. Kriukovienė
2025-10-(22–24)	THE PEP	23-oji Priežiūros komiteto sesija	Ženeva (Šveicarija)	O. Kriukovienė
2025-09-11	Vandens ir sveikatos protokolas	Susitikimas pasirengimui 7- ajam aukšto lygio susitikimui	nuotolinis	N. Šliachtič
2025-11-(05–07)	Vandens ir sveikatos protokolas	Šalių Septintasis aukšto lygio susitikima	Budapeštas (Vengrija)	N. Šliachtič
2025-09-30	HIC	12-asis HIC grupės susitikimas	Nuotolinis	M. Jurgilaitė

Informacija apie susitikimus, posėdžius ir konsultacijas pateikta žemiau:

1. PSO Europos aplinkos ir sveikatos darbo grupė

Svarstyti svarbiausi klausimai

2025 m. birželio 17 d. susitikimo metu buvo pristatyta įvairių šalių patirtis įgyvendinant Budapešto įsipareigojimus. Vėliau pristatyti naujasi Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) ir partnerių dokumentai ir iniciatyvos. Tarp jų – atnaujintas oro taršos veiksmų planas https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB156/B156_24-en.pdf, Belgijos pradėta NEHAP3 programa ir sveikatos poveikio vertinimo gairės.

PSO kartu su HIC informavo apie planuojamą naują „Heat Health Action Plan“, kuris turėtų būti parengtas iki 2026 m. gegužės mėn. – jis plačiau apims karščio prisitaikymo žingsnius ir pavyzdžiais bus pateiktos standartizuotos žinutės apie elgesį prieš, per ir po karščio bangų.

Diskusijų metu akcentuota, kad PSO planuoja sukurti bendrą monitoringui skirtą tinklą, kuris padėtų visoms šalims vienodai rinkti ir interpretuoti klimato bei sveikatos duomenis. Šis tinklas galėtų būti viena iš prioritetinių iniciatyvų naujame 2026–2027 m. darbo plane.

2025 m. gruodžio 10 d. susitikime aptarti 2025 m. veiklų pagrindiniai pasiekimai ir iššūkiai bei pažanga, įgyvendinant Budapešto deklaracijos įsipareigojimus, taip pat apžvelgtos EHTF partnerysčių

2025 m. veiklos ir aktualūs tarptautiniai procesai klimato kaitos ir sveikatos srityje. Susitikimo metu informuota, kad 2026 m. pavasarį planuojama pristatyti atnaujintą karščio ir sveikatos veiksmų planų rengimo metodiką, o 2026 m. pradžioje numatoma kreiptis į šalis nares dėl galimybių organizuoti kontaktinį EHTF susitikimą. Susitikimas buvo informacinio pobūdžio – sprendimų ar naujų įsipareigojimų nepriimta, tačiau pateikta aktuali informacija, reikšminga vertinant galimą metodinių rekomendacijų pritaikomumą Lietuvos kontekste.

Svarstyčių klausimų aktualumo vertinimas

Svarstyti klausimai yra aktualūs ir reikšmingi, nes jie tiesiogiai susiję su klimato kaitos poveikio sveikatai valdymu, tarptautinių rekomendacijų taikymu ir nacionalinių strategijų tobulinimu. Pateikta informacija gali būti vertinga planuojant metodinių rekomendacijų atnaujinimą ir jų pritaikymą Lietuvos kontekste.

2. Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos ir Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono biuro Europos programos „Transportas, sveikata ir aplinka“ darbo grupė

Svarstyti svarbiausi klausimai

Vasario 28 d. ir gegužės 16 d. vyko nuotoliniai THE PEP partnerystės „Vaikams ir jaunimui draugiškas judumas“ susitikimai. Jų tikslas parengti dokumentą (angl. *policy brief*), skirtą sprendimų priėmėjams apie vaikų ir jaunimo judumo svarbą, pateikiant pagrindinius faktus ir rekomendacijas (pridedama nuoroda į patvirtintą dokumentą <https://unece.org/sites/default/files/2025-08/G2512373.PDF>).

Lapkričio 28 d. vyko „Vaikams ir jaunimui draugiškas judumas“ partnerystės susitikimas, kuriame pradėtas planuoti pagrindinio dokumento priedas, skirtas pateikti gerąją šalių narių patirtį, skatinat vaikams ir jaunimui draugišką judumą.

Svarstyčių klausimų aktualumo vertinimas

THE PEP partnerystės „Vaikams ir jaunimui draugiškas judumas“ susitikimai patvirtino nagrinėjamų klausimų aktualumą, nes buvo orientuoti į politikos formavimą, įrodymais grįstų rekomendacijų rengimą ir praktinio įgyvendinimo stiprinimą. Pirmųjų dviejų susitikimų metu parengtas ir patvirtintas politikos rekomendacijų dokumentas, o trečiajame pradėtas rengti jo priedas, skirtas šalių narių gerajai patirčiai surinkti. Tai rodo nuoseklų ir reikšmingą darbą, siekiant skatinti vaikams ir jaunimui palankų judumą tarptautiniu mastu.

Spalio 22–24 d. vyko kasmetinė Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos ir Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono Europos programos „Transportas, sveikata ir aplinka“ Priežiūros komiteto 23-oji sesija. Ji skirta apžvelgti THE PEP įgyvendinimą ir 2026 m. veiklos planus. Susitikimas vyko pagal patvirtintą darbotvarkę <https://indico.un.org/event/1011959/attachments/23456/66679/English.pdf>.

Šioje sesijoje aptartas THE PEP programos įgyvendinimas, esama prastėjanti finansinė būklė; šalys narės buvo kviečiamos aktyviai dalyvauti Programos partnerysčių veiklose.

Šalys narės pristatė skirtingas, tačiau panašiais tikslais grindžiamas transporto strategijas ir veiklas, skirtas tvariam judumui, taršos mažinimui ir aktyvių keliavimo būdų skatinimui. Daug dėmesio skirta vaikščiojimo, dviračių infrastruktūros ir viešojo transporto plėtrai, elektromobilių naudojimo skatinimui bei autoparkų modernizavimui. Taip pat akcentuotos švietimo kampanijos, finansiniai mechanizmai ir inovatyvios priemonės, keičiančios gyventojų keliavimo įpročius.

Sekretoriatas pristatė informaciją apie 2025 metais startavusią PSO socialinę kampaniją „100 priežasčių daugiau vaikščioti ir važinėti dviračiu“, o Lietuva informavo apie kampanijos vertimą į lietuvių kalbą, koordinavimą nacionaliniu lygmeniu ir integravimą į Europos judumo savaitės bei kitus renginius.

„THE PEP pasitikėjimo fondo“ finansinė padėtis išliko sudėtinga dėl dotacijų iš šalių narių trūkumo. Priežiūros komitetas pavedė Sekretariatui parengti kreipimąsi į transporto, sveikatos ir aplinkos ministrus dėl paramos Programai.

Buvo aptarti 2025 m. darbai, pritarta dokumentui apie psichinės sveikatos naudą vaikstant ir važiuojant dviračiu ir patvirtintas 2026 m. veiklos planas (<https://unece.org/sites/default/files/2025-10/02%20%20Mental%20health%20policy-brief%20optimized.pdf>).

Aptartos THE PEP partnerysčių veiklos: aktyvaus judumo srityje paminėta konferencija „Urban Mobility Days“, vykusį Vilniuje, rengiamas Aktyvaus judumo planas, kurį tikimasi patvirtinti 24-oje sesijoje. Eko-vairavimo partnerystėje konstatuotas mažėjantis susidomėjimas tema. Priimtas partnerystės „Vaikams ir jaunimui draugiškas judumas“ dokumentas. Taip pat šalys pakviestos svarstyti THE PEP estafetės renginio organizavimą 2026 m. Lietuva tokį renginį organizavo 2014 m. Kaune. Kas antrus metus pildomas THE PEP programos įgyvendinimo klausimynas nebuvo teiktas šalims narėms dėl žmogiškųjų resursų trūkumo klausimyno analizei. Sutrumpintas klausimynas pildymui bus teikiamas 2026 m.

Pristatytos bendros veiklos su Europos aplinkos ir sveikatos procesu, įskaitant vykstančius PSO Bonos mokyklos mokymus apie gamtą ir sveikatą, ir aptartos bendradarbiavimo galimybės su Europos sveikų miestų tinklu.

24-oji Priežiūros komiteto sesija numatyta 2026 m. spalio 29–30 d.

Svarstytų klausimų aktualumo vertinimas

Sesijoje aptarti klausimai išlieka reikšmingi dėl programos finansinio tvarumo užtikrinimo, šalių narių įsitraukimo stiprinimo ir regioninių transporto, sveikatos ir aplinkos politikos prioritetų suderinimo. Prastėjanti „THE PEP pasitikėjimo fondo“ finansinė padėtis atskleidė būtinybę mobilizuoti papildomus išteklius, siekiant išlaikyti programos veiklų tęstinumą. Šalių pristatytos tvaraus judumo iniciatyvos patvirtino nuoseklų regiono siekį mažinti transporto poveikį aplinkai ir gerinti visuomenės sveikatą. Patvirtinti 2026 m. veiklos planai bei psichinės sveikatos tematikos integravimas rodo programos gebėjimą reaguoti į aktualius visuomenės poreikius ir plėsti tarpsektorinį požiūrį. Partnerystės veiklų dinamika, estafetės renginio svarstymas ir bendradarbiavimas su kitomis Europos iniciatyvomis išlieka svarbūs stiprinant programos matomumą, politinį palaikymą ir veiklos efektyvumą.

3. Vandens ir sveikatos protokolo darbo grupė

Svarstyti svarbiausi klausimai

2025 m. rugsėjo 11 d. vyko nuotolinis Jungtinių Tautų ir Pasaulio sveikatos organizacijos Vandens ir sveikatos protokolo jungtinio sekretoriato organizuotas nuotoliniame posėdis, skirtas pasirengimui 7-ajam Vandens ir sveikatos protokolo aukšto lygio susitikimui Budapeštas, kuris vyks lapkričio 5–7 d. Posėdžio metu Oliver Schmol akcentavo, kad delegacijas turėtų sudaryti aukšto lygio atstovai, sveikatos ir, pageidautina, aplinkos sričių specialistai, taip pat nacionaliniai koordinatoriai, galintys teikti metodinę ir organizacinę pagalbą delegacijų nariams. Jis informavo, kad aukšto lygio susitikime numatytas aukšto lygio segmentas, bendroji sesija ir platus teminių renginių spektras, kuriuose vyks specializuotos diskusijos. Taip pat aptartos idėjos ir pasiūlymai aukšto lygio sesijai ir galimybės paminėti Vandens ir sveikatos protokolo 20 metų sukaktį. Pažymėta, kad šiai progai rengiamas specialus filmas, kuris bus pristatytas susitikimo metu. Pateikta informacija apie leidinio „Sveiki įpročiai, sveikos mokyklos: geroji rankų higienos ir menstruacinės sveikatos praktika mokyklose Europos regione“ tikslus ir pagrindinį turinį. Šalių susitikimo dalyviai bus pakviesti patvirtinti šį leidinį aukšto lygio susitikimo metu.

Svarstytų klausimų aktualumo vertinimas

Svarstyti klausimai yra aktualūs rengiantis 7-ajam Vandens ir sveikatos protokolo aukšto lygio susitikimui, nes jie tiesiogiai susiję su valstybių pasirengimu priimti strateginius sprendimus vandens, sanitarijos ir visuomenės sveikatos srityse. Aptartos temos prisideda prie efektyvaus politinio dialogo, tarpsektorinio bendradarbiavimo stiprinimo ir Protokolo įgyvendinimo prioritetų įtvirtinimo.

2025 m. lapkričio 5–7 d. atstovauta įstaigai ir Lietuvos Respublikai Budapešte vykusiame Vandens ir sveikatos protokolo šalių 7-ajame aukšto lygio susitikime. Renginį organizavo Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisija (JT EEK) ir PSO kartu su Vengrijos vyriausybe. Susitikimas buvo reikšmingas tarptautinis forumas, skirtas Europos regionui, kuriame dalyvavo Europos Sąjungos ir kitų regiono valstybių atstovai. Susitikimo metu dalyvauta svarstant su vandeniu, sanitarija, higiena ir visuomenės sveikata susijusius klausimus, pristatyta Lietuvos pažanga įgyvendinant Vandens ir sveikatos protokolo nuostatas, aptarta ateinančių metų veiklos programa. Taip pat dalyvauta balsuojant dėl susitikime priimamų sprendimų.

Vykdamas Vandens ir sveikatos protokolo nacionalinio kontaktinio asmens funkcijas ir Lietuvos Respublikos ministrės pirmininkės Ingos Ruginienės potvarkiu sudarytos vyriausybės delegacijos vadovo pavaduotojos funkcijas, koordinuotas Lietuvos delegacijos dalyvavimas susitikime.

Susitikimo plenarinėse sesijose pristatyti du pranešimai:

- apie Lietuvos strateginių uždavinių nustatymo procesą ir ataskaitų teikimo praktiką sesijoje „Vandens ir sveikatos valdymo tobulinimas nustatant uždavinius, įgyvendinant priemones ir teikiant ataskaitas“, pranešėja – N. Šliachtič;

- apie legioneliozės protrūkį Kauno regione, taikytas prevencijos priemonės ir galimų protrūkių valdymą sesijoje „Vandens kelių plintančių ligų prevencija ir mažinimas“, pranešėja – N. Šliachtich.

Svarstyčių klausimų aktualumo vertinimas

Apibendrinant susitikimo rezultatus, pabrėžta, kad vandens saugumas yra esminis visuomenės sveikatos ir nacionalinio saugumo klausimas kintančiame geopolitiniame ir klimato kaitos kontekste. Šalys sutarė dėl būtinybės stiprinti vandens tiekimo ir sanitarijos sistemų atsparumą klimato kaitos poveikiui, pasirengimą ekstremaliems reiškiniams: sausroms, potvyniams ir kitoms krizėms, siekiant ilgalaikio paslaugų patikimumo ir tvarumo. Taip pat konstatuota, kad dauguma šalių palaikė rezoliucijas, atspindinčias tarptautinės teisės nuostatas ir faktinę situaciją Ukrainoje. Susitikime pabrėžta tarptautinių įsipareigojimų ir nacionalinių sprendimų įgyvendinimo svarba užtikrinant ilgalaikį vandens saugumą.

4. PSO Sveikatos klimato kaitos ir sveikatos darbo grupė

Svarstyti svarbiausi klausimai

2025 m. rugsėjo 30 d. dalyvauta nuotoliniame 12-ajame darbo grupės HIC susitikime. Renginio metu pristatyti naujausi globalūs ir regioniniai klimato kaitos ir sveikatos politikos procesai, aptarta šalių patirtis ir suplanuotos bendros darbo kryptys 2026 m. ir vėlesniam laikotarpiui, remiantis Budapešto deklaracija (2023 m.) ir PSO Pasauliniu klimato kaitos ir sveikatos veiksmų planu 2025–2028 m. Aptarta politinės lyderystės svarba, pasirengimas COP30 konferencijai ir planuojamas Belėmo sveikatos veiksmų planas, akcentuojant sveikatos lygybę ir klimato teisingumą. Pristatyti duomenys parodė, kad nors dauguma šalių klimato kaitos ir sveikatos prioritetus įtraukia į strateginius dokumentus, praktinį įgyvendinimą riboja finansavimo, žmogiškųjų išteklių ir stebėsenos sistemų trūkumas. Dalintasi praktiniais pavyzdžiais dėl karščio-sveikatos veiksmų planų, klimato kaitos rizikos vertinimų, sveikatos sektoriaus atsparumo ir dekarbonizacijos, klimato kaitos raštingumo ir psichikos sveikatos integravimo, pabrėžiant metodinių įrankių ir tarpsektorinio bendradarbiavimo svarbą. Informuota, kad 2026 m. planuojama atnaujinti PSO karščio ir sveikatos veiksmų planų gaires. Konkrečių sprendimų nepriimta, tačiau sutarta šias įžvalgas naudoti rengiant darbo grupės veiklos planą 2026–2030 m., o pateikta informacija aktuali, vertinant galimų metodikų pritaikomumą Lietuvos kontekste.

Svarstyčių klausimų aktualumo vertinimas

Dalyvavimas 12-ajame darbo grupės HIC nuotoliniame susitikime yra aktualus, nes renginio metu pristatytos naujausios klimato kaitos ir sveikatos politikos kryptys tiesiogiai siejasi su tarptautiniais įsipareigojimais ir būsima strategine darbotvarke iki 2030 m. Aptartos temos – politinė lyderystė, pasirengimas COP30, sveikatos lygybė, klimato teisingumas, sektoriaus atsparumas ir metodinių

priemonių taikymas – suteikia reikšmingų įžvalgų, kurios gali būti pritaikytos stiprinant nacionalinę klimato kaitos ir sveikatos politiką bei vertinant metodikų tinkamumą Lietuvos sąlygoms.

Dalyvavimo PSO „Sveikata ir aplinka“ srities darbo grupėse naudingumo vertinimas

HI atstovų dalyvavimas PSO „Sveikata ir aplinka“ srities darbo grupėse 2025 m. buvo naudingas ir tikslingas, nes užtikrino Lietuvos įsitraukimą į tarptautinius klimato kaitos, aplinkos ir visuomenės sveikatos politikos procesus bei sudarė galimybes laiku gauti aktualią metodinę ir politinę informaciją. Susitikimų metu pristatytos tarptautinės iniciatyvos, planuojami PSO metodiniai dokumentai (ypač karščio ir sveikatos veikslių planų srityje), stebėsenos sprendimai ir šalių praktikos yra reikšmingos, vertinant jų galimą pritaikomumą Lietuvos kontekste.

Dalyvavimas THE PEP ir Vandens ir sveikatos protokolo veiklose prisidėjo prie tarpsektorinio bendradarbiavimo stiprinimo, leido dalyvauti formuojant politikos rekomendacijas, keistis gerąja patirtimi ir pristatyti Lietuvos pasiekimus tarptautiniu lygmeniu. Apskritai dalyvavimas darbo grupėse stiprino institucinius gebėjimus, didino HI kompetencijas ir sudarė prielaidas nuosekliam tarptautinių įsipareigojimų integravimui į nacionalinę politiką.